

Vartant "Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką" ir bandant rasti panevėžiečių pėdsakų tenka konstatuoti – jų "Kronikoje" ne itin daug. Tiesa, čia "Kronika" buvo dalijamasi, nemažai rotaprintu daugintų egzempliorių pasklisdavo per vienuoles kazimierietes, apvaizdietes, Eucharistijos bičiulių sąjūdį, kuriam vadovavo sesuo Ona Nokutė. Apie tai liudija ir [vysk. J.Kauneckas](#) bei [dr.kun.R.Gudelis](#).

Aišku, dėl intensyvaus KGB sekimo ir būtinos konspiracijos "Kronika" negalėjo pasiekti labai plačių visuomenės sluoksnių. Vienas iš svarbiausių „Kronikos“ leidėjų uždavinių buvo perduoti naujus numerius į JAV iš kur ji paplisdavo įvairiais žiniasklaidos kanalais. Sovietų okupuotos Lietuvos žmonės „Kronikos“ informaciją galėjo išgirsti per laisvojo pasaulio radijo stotis. Į užsienį patekusių numerių rašiniai buvo skaitomi per Amerikos balso, „Laisvės“, Vatikano radijo stotis

Kita vertus, prie Panevėžio, Paįstryje 1906 m. gimė viena svarbiausių "Kronikos" asmenybių - kun. Kazimieras Kuzminckas. 1932 m. baigė Kauno kunigų seminariją ir teologijos studijas Vytauto Didžiojo universitete, išventintas kunigu.

Buvo Leliūnų, Krinčino, Panevėžio Šv. apaštalo Petro ir Povilo parapijų vikaras, Surdegio parapijos klebonas. Veikė su pavasarininkais. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Iš Bambergo 1945 m. išvyko į Austriją. Insbruko universitete iki 1953 m. studijavo filosofiją. Kurį laiką rūpinosi Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Kanados lietuvių sielovada. 1960 m. persikėlė į JAV. Nuo 1965 m. gyveno Čikagoje.

1972 m. įsteigė lietuvių katalikų rėmėjų organizaciją, vėliau pavadinta „Lietuvos kronikos sąjunga“. JAV, Didžiosios Britanijos ir Australijos lietuvių kolonijose suorganizavo 70 jos skyrių, kurie rinko lėšas, skirtas „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikai“ leisti, versti į kitas kalbas ir platinti. Jo rūpesčiu 1974–1992 m. Čikagoje buvo išleisti visi LKBK sąsiuviniai (81 sąs., 10 t.). Pasirūpino, kad kai kurie tomai 1979–1989 m. būtų išleisti ispanų kalba (t. 1,2,6) ir anglų kalba (t. 1,6). Paskatino kunigą K. Gulbiną LKBK versti vokiečių, prelatą V. Mincevičių – italų, kunigą P. Gavėną – portugalų kalba. Organizavo LKBK siuntimą radijo ir televizijos stotims, naujienų agentūroms, politikams, diplomatom, universitetų bibliotekoms (iš viso į apie 100 valstybių). 1993 m. grįžo į Lietuvą. 1996 m. Baluškiuose (Pasvalio raj.) įsteigė Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos muziejų. Lietuvos valstybė už nuopelnus kunigui K.Kuzminskui skyrė Gedimino ordino Komandoro kryžių.

Savo atsiminimuose kun. K.Kuzminskas rašo : " Norėdamas labiau išplėsti šalpos darbus, pradėjau organizuoti lietuvių kolonijose LKRŠ rėmėjus pasauliečius. Steigiamasis LKRŠ rėmėjų organizacijos susirinkimas, kuriame buvo priimti įstatai ir išrinkta vyriausioji valdyba, įvyko Čikagoje 1972 m. balandžio 8 d. Jaunimo centro salėje.

Susirinkime išrinktai Rėmėjų valdybai pasiskirstant pareigomis, man teko pirmininko pareigos.

Po trijų mėnesių nuo LKRŠ rėmėjų organizacijos įsisteigimo gavome „LKB Kronikos“ pirmąjį numerį, kuris buvo slapta pogrindyje išleistas komunistų okupuotoje Lietuvoje 1972 m. kovo 19 d.

Taigi įvyko stebėtinas sutapimas – LKRŠ rėmėjų trimis savaitėmis vėliau – bemaž tuo pačiu laiku.

Kai skaičiau „LKB Kronikos“ pirmąjį numerį, kuris mane tiesiog pribloškė, pasidarė aišku, kad pavergtoje Lietuvoje prasidėjo naujas kovos su komunizmu laikotarpis slapta pogrindyje leidžiamu rašytu žodžiu, iškeliant okupantų nusikaltimus į viešumą, kad jie būtų žinomi Lietuvai ir pasauliui. Apsvarstęs supratau, kad mes, išeiviai, neturime būti abejingi „LKB Kronikos“ likimui ir, mylėdami tėvynę Lietuvą, privalome tęsti jų darbą laisvėje, leisdami „LKB Kroniką“ lietuvių kalba ir versdami ją į anglų, ispanų ir prancūzų kalbas bei plačiai skleisdami laisvuose kraštuose, kad šie sužinotų, koks yra komunizmas.

LKRŠ rėmėjų vyriausiosios valdybos posėdyje iškėliau sumanymą leisti „LKB Kroniką“ lietuvių kalba ir versti ją į kitas kalbas. Valdybos nariai noriai pritarė šiam planui, ir taip prasidėjo didelis ir platus visų mūsų darbas skleidžiant „LKB Kroniką“ laisvajame pasaulyje gerai paruoštais tomiais.

LKRŠ rėmėjų organizacijos įsteigimas buvo labai reikalingas. Vėliau ji pakeitė tik pavadinimą – tapo Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos sąjunga, tačiau visas jėgas atidavė vien tik „LKB Kronikos“ knygoms leisti. Jei nebūtume turėję šios organizacijos, nebūtume galėję nei pradėti, nei leisti „LKB Kronikos“ knygų.

„LKB Kronikos“ pirmuosius numerius dauginome iki 1000 egz. ir siuntinėjome į lietuvių kolonijas Australijoje, Europoje, Anglijoje, Pietų Amerikoje, Kanadoje ir Amerikoje.

1973 m. spalio 9 d. LKRŠ rėmėjų vyriausiosios valdybos posėdyje, jau turint „LKB Kronikos“ 6 numerius, pasiūliau jas leisti knygomis. Tam sumanymui visi valdybos nariai visiškai pritarė, ir darbas tuojau buvo pradėtas.

LKRŠ rėmėjų organizacija, mažai turėdama lėšų, negalėjo nuomoti patalpų įstaigai ir samdyti tarnautojų, nors tokiam dideliui darbui to tikrai reikėjo. Todėl aš savo bute leidau įsikurti šiai įstaigai. Visi, kurie padėjo leisti šias knygas, per visą ilgąmetį sunkų darbą neėmė jokio atlyginimo – tai buvo lietuvių patriotų auka Tėvynei.

„LKB Kronikos“ knygų leidimas dideliais tiražais ir jų siuntinėjimas reikalavo daug lėšų, kurių dar neturėjome. Reikėjo rinkti pinigus, kad galėtume tęsti pradėtą darbą.

Pradėjome lankyti lietuvių kolonijas, plačiai pasklidusias laisvuose kraštuose, ir prašyti aukų. Šį darbą teko man pradėti ir tęsti per visą knygų leidimo laiką.

Kaupdamas lėšas „LKB Kronikos“ knygoms leisti ir kartu steigdamas mūsų organizacijos skyrius, aplankiau Europos, Anglijos ir Australijos lietuvių kolonijas po tris kartus, o Pietų Amerikos lietuvius aplankiau vieną kartą. Lankydamas Kanados ir Amerikos lietuvių kolonijas, imdavau mėnesinį bilietą važiuota autobusu – taip kelionės kainuoja daug pigiau. Šitaip keliolika metų važinėdamas, aplankiau dideles lietuvių kolonijas net po keletą kartų.

Lankydamas lietuvių kolonijas, iš anksto žinodavau, pas ką važiuoju ir kokioje šeimoje galėsiu apsistoti. Nuvykęs tuojau eidavau pas lietuvius, susirinkusius kokioje nors lietuvių šeimoje, salėje ar kitose patalpose. Jiems kalbėdavau apie žiaurų tikinčiųjų ir Katalikų Bažnyčios persekiojimą ir apie „LKB Kroniką“, aiškindavau jos reikšmę tautos kovoje dėl laisvės. Suorganizuodavau LKRŠ rėmėjų skyriaus valdybą arba surasdavau nors vieną įgaliotinį, prašydavau aukų „LKB Kronikai“ leisti. Jei kolonijoje būdavo lietuvių radijo programa, mano kalbos įrašus perduodavo radijas.

Po dviejų, trijų ar keturių dienų važiuodavau į kitą artimiausią lietuvių koloniją lankyti lietuvių, informuoti juos apie padėtį pavergtoje Lietuvoje, apie „LKB Kronikos“ leidimą, prašydavau aukų tam kilniam tikslui. Visur suorganizuodavau Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos sąjungos skyriaus valdybą arba surasdavau nors įgaliotinį. Visose lietuvių kolonijose buvo įsteigta 70 skyrių. Jiems buvo siunčiami aplinkraščiai, prašymai rinkti aukas ir platinti siunčiamas „LKB Kronikos“ knygas, daugiausia lietuvių kalba.“.

Nors naujienų iš Panevėžio „Kronikoje“ ne tiek ir daug, vis tik panevėžietišką pėdsaką aptinkame jau pirmame 1972-aisiais išleistame „Kronikos“ numeryje.

Čia rašoma, kad 1971 m. pabaigoje Panevėžio vyskupijos kunigai kreipėsi į SSRS Ministrų Tarybos pirmininką A. Kosyginą ir į Lietuvos TSR Ministrų Tarybą. Pareiškime pažymima, kad nuo 1961 m. Panevėžio vyskupija neturi savo vyskupo, kuris LTSR vyriausybės nurodymu buvo ištremtas į Žagarę; Joniškio raj.

Kunigai prašo leisti vyskupui Julijonui Steponavičiui eiti savo pareigas Panevėžio vyskupijoje, kadangi LTSR Konstitucija ir įstatymai teismo nuteistiems piliečiams nenumato panašių teisių apribojimo. Kartu pažymima, jog vyskupo nebuvimas vyskupijoje yra didelis nenormalumas, nes Bažnyčios teisė, nesant vyskupo, leidžia valdytojui

administruoti vyskupiją tik trumpą laiką. Šį pareiškimą pasirašė 134 panevėžiečiai.

Sovietų vyriausybė į kreipimąsi neatsakė. Religijų reikalų tarybos įgaliojimas, kai kuriuos kunigus išbarė, primindamas, jog panašių pareiškimų rašymas yra beprasmiškas, nes į juos nebus kreipiama dėmesio.

Vysk. J. Steponavičių sovietinė vyriausybė laiko nelojaliu valdžiai, nes jis be kompromisųėjo vyskupijos ganytojo pareigas.

1973 m. gegužės viduryje Lietuvos tikintieji pasiuntė SSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumui skundą ir du pareiškimus, kuriuos pasirašė keliolika tūkstančių tikinčiųjų. Vieną kreipimąsi pasirašė beveik 17000 tikinčiųjų antrąjį kiek daugiau nei 14000 žmonių. Kaip liudija Alytaus krašte parašus rinkęs tada dar kunigas vysk. Jonas Kauneckas parašus slapta rinkdavo ir bažnyčioje ir tikinčiųjų namuose. Aišku, tokia veikla neliko nepastebėta KGB, kurie pradėjo gaudyti parašų rinkėjus. Buvo daromos kratos, neapseita be grasinimų. 1973 m. 6 Kronikos numerio rašoma, kad Panevėžio saugumas atėmė 40 lapų su parašais iš Steponiško kaimo gyventojos Rudienės. Moteris buvo tardoma, iš kur gavusi pareiškimų tekstus, taip pat buvo pagrasinta atimti motinystės teises ir vaikus atiduoti valstybės auklėjimui. Dukrai Rudytei kgbistai aiškino, kad jos mama esanti fanatikė ir dukra turinti ją perauklėti. Tardymo metu buvo tikrinama jos rašysena ir parašai sėdinti, stovinti ir net atsitūpus

Įvairiuose "Kronikos" numeriuose aprašomas sovietinis ideologinis darbas mokyklose. Ne išimtis ir Panevėžys. Vartant "Kroniką" galima aptikti ir štai tokį įrašą: "1973 m. gegužės mėnesį V vidurinėje mokykloje VI klasėje mokiniams buvo liepta atsakyti į įvairius klausimus. Tarp kitų buvo klausimas: „Dėl ko žmonės gyvena žemėje?“ Daugelis mokinių į šį klausimą atsakė katekizmo žodžiais. Mokytoja, perskaičiusi atsakymą, išvarė vaikus už durų.

Į kitą klausimą: „Kaip pavadintumėte naują pionierių būrelį?“ kai kurie atsakė: „Šv. Jono vardu, nes tai geriausias žmogus pasaulyje.“

Neatsiliko ir Panevėžio rajono jaunimas. "Kronikoje" galime aptikti, kad ir tokią istoriją: 1972/73 mokslo metais Miežiškių vidurinėje mokykloje XI klasėje pusė moksleivių buvo nekomjaunuoliai. Po naujų metų švenčių abiturientai buvo ypač verčiami stoti į komjaunimą. Juos dažnai palikdavo 2-3 valandas po pamokų, gąsdindavo, kad be komjaunimo neįstos į aukštąsias mokyklas, gyvenime nieko nepasieks. „Uoliausia“ pasirodė klasės vadovė Kabliūnienė, komjaunimo sekretorė Bučytė ir mokytojas Šakalys. Pastarasis kartą liepė mokiniams atsakyti į klausimą: „Kaip žiūrite į tuos kunigus, kurie metė kunigystę?“ Beveik visi atsakė, kad metusieji kunigystę yra neprotingi arba be charakterio.

Po tokio moksleivių atsakymo prasidėjo dar didesnis persekiojimas. Nepajėgdami prievarta paveikti mokinių, pradėjo geruoju įtikinėti, kad stotų į komjaunimą. Bažnyčią galėsią lankyti kur nors kitur, nebūtinai Miežiškiuose. Norėdami prikalbėti vieną vienuoliktoką, kad šis įstotų į komjaunimą, mokytojai pažadėjo, jog jam parašys labai gerą charakteristiką, o į komjaunimo susirinkimus galės nesilankyti. Tačiau, kai, įsirašęs į komjaunimą, nenuėjo į vieną susirinkimą, prisistatė mokyklos vadovybė ir prigrasė, jei nedalyvausiąs komjaunimo susirinkimuose, bus iš komjaunimo išmestas ir apie tai įrašysią charakteristikon.”,- rašoma “Kronikos” 7-ajame numeryje.

Nepraėjus nei pusei metų nuo “Kronikos” leidimo pradžios 1972 m. metų liepos 5 d. LSSR prokuratūra pradėjo baudžiamąją bylą. Bylą tirti buvo pavesta LSSR KGB.

Be abejo, KGB jau iki tol stengėsi nustatyti “Kronikos” pasirodymo aplinkybes – jos straipsnių autorius, leidėjus, informacijos šaltinius ir kt., tačiau prokuratūrai priėmus sankciją šis tyrimas įgijo oficialų, teisinį pagrindą. Prasidėjo kratos.

1973 m. gegužės 24 d. buvo padaryta krata pas Panevėžio miesto Finansų skyriaus inspektore E.Svirelienę. Panevėžio KGB rūmuose E.Svirelienė buvo klausinėjama iš kur gavusi ir kam atidavusi pareiškimus su parašais. Tardytojas baugino, kad būsianti atleista iš darbo ir nuteista.

Tais pačiais metais į pagalbą Panevėžio kgbistams Lietuvos SSR Prokuratūra pasiunčia ypatingai svarbių bylų tardytoją J. Vilotį. Ir jau 1973 m. lapkričio 20 per Panevėžį nuvilnijo kratų banga.

Paryčiui saugumiečiai pradėjo kratą pas panevėžietę Stefą Kriaučiūnaitę. Kambaryje ir palėpėje rado labai daug religinių knygų. Pas S. Kriaučiūnaitės gyventoją vienuolę O. Norkutę saugumiečiai rado kelias maldaknyges, 18 religinių knygų, paveikslų ir kt. O.Norkutę apkaltino spekuliacija.

Iš panevėžietės Liudos Razminaitės saugumiečiai paėmė 17 religinių knygų.

Tą pačią dieną saugumiečiai iškrėtė senamiesčio bažnyčios valytojos Nastutės butą. Krata truko tris valandas. Jos metu paimta rožančių ir net iš „Žvaigždės“ iškriptų religinių paveikslų.

1973 11 20 kratos atliktos Anastazijos Baltrušaitytės (Panevėžyje, P. Cvirkos g. 8) ir Julės Mickeliūnaitės (Ramygaloje, Panevėžio g. 11). butuose. Pas Ramygaloje bažnytinių rūbų skalbėją Juliją Mickeliūnaitę rastos kelios mašinėlė spausdintos religinės knygos, užrašų

knygelė, kelios smulkios brošiūros, religinės literatūros.

Akivaizdu, kad KGB darbuotojai kratas darė ne aklai, bet surinkę daugybę operatyvinės medžiagos: agentų pranešimų, išorinio sekimo, slaptojo klausymosi įrašų iš sekamųjų butų, slaptų kratų ir kt.

1974 m. kratos buvo daromos pas panevėžietes Stefą Paškevičiūtę ir Anastaziją Vėbrienę.

Dar vieną panevėžietišką pėdsaką aptinkame 10-ame “Kronikos” numeryje. Čia galime rasti įrašą apie tai, kad 1974 balandžio mėnesį, KGB reikalaujant, iš darbo buvo atleista Panevėžio miesto Finansų skyriaus mašininkė Marytė Medauskaitė. Kgbistų manymu, ji esanti vienuolė.

Visais įmanomais būdai siekdami pavergti Lietuvos žmonių sąmonę okupantai naudojos ir vietos kolaborantų paslaugomis. Jų veiklai aprašyti “Kronika” skyrė nemažai dėmesio. Štai, kad ir toks vaizdelis iš Miežiškių Tarybinio ūkio:

“Nuo 1973 spalio iki 1974 balandžio Miežiškių tarybinio ūkio vadovybė ketvirtadieniais kviesdavo darbininkus darbo metu į ateistines paskaitas. Kas neateidavo į paskaitą, užrašydavo pravaikštą; kas ateidavo — gaudavo atlyginimą, tarsi būtų dieną dirbęs: „už technikos paruošimą“. Į šias paskaitas prievarta buvo varomi VIII-XI klasių moksleiviai. Mokykloje ateistines paskaitas skaitydavo rajono pareigūnas Lapinskis.

1974 prieš Velykas rajono partijos sekretorė J. Kalačiuvienė atvyko pas tarybinio ūkio direktorių Valaitį ir pareikalavo, kad šis Velykose padarytų darbo dieną. Direktorius, drebėdamas prieš rajono valdžią, įsakė ūkvedžiams per Velykas būtinai išvaryti žmones į darbą ir būtinai į viešas vietas, kad prie kelių būtų matoma — vyksta sėja! Kam nebuvo rimtesnio darbo, tas privalėjo rinkti nuo dirvų akmenis.

Ūkvedžiai — Kripaitytė ir Vasiliauskaitė — parodė ypatingo uolumo. Kripaitytė net verkdamą prašė darbininkus: „Pasigailėkite manęs ir išeikite į darbą, nes kitaip mane atleis iš darbo.“ Darbininkai buvo vaišinami net alumi, kad tik Velykose dirbtų. Vasiliauskaitė reikalavo net pasirašyti, kad Velykose ateisį į darbą. Turėjo dirbti ir ūkio kontoros tarnautojai. Dalis traktorininkų ir vairuotojų paklausė, o šiaip, darbininkų buvo maža.” – rašoma “Kronikoje”.

“Kronikoje” pateikiami ir tuometinės milicijos “žygdarbiai”. 1980-aisiais į vieną tokią istoriją pakliuvo panevėžietis Alfonsas Prakaitis. “Alfonsas Prakaitis, gyv. Panevėžyje, Purių 3-6a, š.m. rugpjūčio 24 d. su visa šeima nuosava mašina atvyko į Tytuvėnus dalyvauti maldingoje kelionėje į Šiluvą. Sūnui ir žmonai prisijungus prie eisenos, A.Prakaitis su septynių metų

dukrele važiavo mašina. Pakelėje pavežė fotografą. Šis retkarčiais, išlipęs iš mašinos, filmavo eiseną. Pusiaukelėje, išlipus fotografui, prie mašinos prišoko keli milicininkai ir pareikalavo atiduoti teises ir raktus. Atsisakius tai padaryti, A.Prakaitis buvo jėga ištrauktas iš savo mašinos ir kartu su septynmete dukrele įgrūstas į milicijos mašiną. Ten suimtąjį smarkiai sumušė. Nuvežtas į Tytuvėnų milicijos skyrių buvo tardomas. Po tardymo milicija liepė parašyti raštą, jog pats atidavė teises ir raktus. Panevėžyje Alfonsui Prakaičiui dėl sunkaus sumušimo buvo išduotas trims dienoms nedarbingumo lapelis.”

Viena iš “Kronikos” bendradarbių moterų kalinimo vietų buvo Panevėžio moterų kalėjimas, tad nenuostabu, kad kartas nuo karto “Kroniką” pasiekia ir žinios iš už raudonų mūro sienų.

1981 m. spalio 17 d. Onai Vitkauskaitei baigėsi kalinimo laikas Panevėžio moterų lageryje. Prieš pusantrų metų ji buvo suimta už „LKB Kronikos“ dauginimą.

“ 1981 m. liepos 1 d. atestacijos metu komisija, susidedanti iš lagerio administracijos darbuotojų ir kelių kalinių, išsikvietusi Oną Vitkauskaitę dar kartą, įprastiniu būdu pasitelkiant pagalbon melą ir šmeižtą (viena iš administracijos darbuotojų kaltino Onutę priklausymu kažkokiai sektai, tvirkinančiai vaikus), pravedė „auklėjamąjį“ darbą, siekiant išgauti iš suimtosios prisipažinimą, jog buvo „suklydusi“ ir pasižadėjimą „taisyti“. Neišgirdę jokių gailesčio žodžių, o tik tvirtą nusistatymą: „norint taisyti iš jūsų vadinamos „klaidos“, reikia atsisakyti tikėjimo, o to aš niekada nepadarysiu“, operatyvinės dalies viršininkė pareiškė, jog charakteristikon įrašys kaip „nestovinčią pasitaikymo kelyje“ ir pagrasino, kad su tokiomis nuotaikomis ji greitai grįšianti atgal.”,- rašoma “Kronikoje”.

Kitas įrašas su žinia iš Panevėžio moterų kalėjimo “Kroniką” pasiekė jau 1982 : “ 1982 m. balandžio 17 d. iš Panevėžio lagerio, garbingai atlikusi savo bausmę, sugrįžo Genovaitė Navickaitė. 1980 m. spalio 24-25 d. G. Navickaitė buvo nuteista 2 m. laisvės atėmimu, bausmę atliekant bendro režimo lageryje, ir išvežta į Panevėžio moterų kalėjimą, kur neužilgo prasidėjo „perauklėjimas”.

1980 m. balandžio mėn. pabaigoje operatyvinės dalies inspektorė, sugrąžinusi Navickaitei kelis laiškus, kuriuose ji rašė, jog ne visi jos laišškai pasiekia adresatus, be to, kalėjimo administracija neskiria asmeninio pasimatymo, pradėjo aiškinti nuteistajai nerašytas kaliniui privalomas susirašinėjimo taisykles — ką galima ir ko negalima rašyti, griežtai uždraudė numeruoti siunčiamus laiškus ir perspėjo, jei kalinė nesilaikys nurodymų, bus baudžiama. Ta pati inspektorė skatino Navickaitę daugiau bendrauti su kriminalistėmis ir vengti Onos Vitkauskaitės, nuteistos už „LKB Kronikos“ dauginimą, kuri buvo tame pačiame lageryje.”

1982 02 28 Lietuvos tikintieji išsiunčia pareiškimą LKP CK pirmajam sekretoriui P.

Griškevičiui. Po juo taip pat renkami parašai. Iš karto sujudo ir KGB aparatas. LSSR KGB tardymo skyriaus poskyrio viršininkas pplk. J. Markevičius siuntė raštus KGB miestų skyrių ir rajonų poskyrių viršininkams, pridėdamas tos vietovės pareiškimo su parašais kopiją, reikalaudamas nustatyti pasirašiusiųjų pavardes ir juos apklausti. Na, o KGB tardymo skyriaus viršininkas papulkininkas T. Lazarevičius 1983 m. vasario mėn. daugelio rajonų KGB poskyrių viršininkams išsiuntinėja nurodymą apklausti parašų rinkėjus ir jiems pateikti tokius klausimus: kas, kada, kur ir koku tikslu parašė šį dokumentą; kas, kur ir kada jį spausdino; iš ko jį gavo; kokius gavo nurodymus prieš pradėdami rinkti parašus; kaip rinkę parašus – aiškinę, raginę, įkalbinėję ir t. t.; ką darę su surinktais parašais – kam, kur, kada perdavę ar pasiuntę? Tokį klausimyną kartu su kitais gavo ir Panevėžio KGB vadovavęs J. Martinkevičius.

1983 02 27 tardyta panevėžietė sesuo Ona Pranckūnaitė. 1983 03 04 pakartotinai ją tardo vėliau Kovo 11-osios akto signataru ir Lietuvos reikalų patikėtiniu Maskvoje tapes E. Bičkauskas. Apie kratą pas O. Pranckūnaitę ir neįtikėtinus saugumiečių radinius rašėme straipsnyje [“Dainininkės” bute rado visa spaustuve](#). Šis saugumiečių “laimėjimas” taip pat aprašomas “Kronikoje”.

Nuo kgbistų kentėjo ne tik bažnyčios aktyvistai bet ir kraštotyrininkai. 1985 m. spalio 24 d. pas kraštotyrininką Joną Ruzą atėjo penki milicininkai ir pateikė kratos orderį apie tris valandas darė kratą. Po jų užgriuvo kokių 10 kgbistų ir vėl naršė po visą kambarį. Čekistai slėpė savo pavardes. Vėliau paaiškėjo, kad vienas iš jų buvo pavarde Skudas. Saugumiečiai pasiėmė spausdinimo mašinėlę, prikibo prie oficialiai išleistų Tvardovskio eilėraščių, sakėsi atėję atimti ir sunaikinti Vaidulio atsiminimus o J. Ruzą gąsdino, jei jis nesusirinksias visų šešių atsiminimo egzempliorių, gausias šešis metus kalėjimo. J. Ruzas surado vieną kitą atsiminimų egzempliorių ir pristatė juos saugumui. Po kratos J. Ruzą ir O. Ruzienę išsivežė tardymui, rytojaus dieną jie buvo pakartotinai tardyti.

1986 m. “Kronikoje” publikuojama žinia, kad 1986 gruodžio mėn. Panevėžio medicinos mokyklos ateizmo dėstytoja Stanislova Stanevičiūtė paskaitos metu iš moksleivių pareikalavo, kad šie parašytų rašto darbą, kuriuo įrodytų, jog Dievo nėra. Iš rašto darbo supratusi, kad moksleivė Neringa Dalbokaitė yra tikinti, ėmėsi aktyviai ją “auklėti”. Pasikvietusi į Lenino kambarį piktinosi, kad Neringa, būdama tikinti, įstojo į komjaunimo organizaciją. N. Dalbokaitė paaiškino, kad, kai stodama į komjaunimą teturėjo tik 14 metų ir buvo priklausoma nuo tėvų, kurie yra netikintys. Po šio atsakymo sekė visa eilė dėstytojos S. Stanevičiūtės pateiktų klausimų: “Kas pastūmėjo į religiją, iš kur ėmė literatūrą, nuo kada pradėjo tikėti, kas pirmą kartą atvedė į bažnyčią?”

Panašūs “auklėjimai” buvo pakartoti dar keletą kartų o nepasiekus reikiamų rezultatų, N.

Dalbokaitei siekiant sutrukdyti nueiti į bažnyčią vakarais nuo 18 iki 20 valandos buvo uždrausta išeiti iš bendrabučio.

Keliaujant laiko spirale nusikelkime į 1987 metus. 1987 m. gegužės 22 d. Panevėžyje su religinėmis apeigomis buvo laidojama XV vidurinės mokyklos mokytoja G. Petrauskienė. Laidotuvių išvakarėse mokyklos direktorius Valerijonas Kulvinskas ir direktoriaus pavaduotoja Pranskaitienė įkalbinėjo velionės motiną Eleonorą Miežanskienę laidoti dukrą be bažnyčios. Motina nesutiko: “Be bažnyčios laidoti man neleidžia sąžinė”. Tuomet atvykusieji pradėjo grasinti, kad toks užsispyrimas atsiliepsiąs Miežanskienės tarnybai ir velionės G. Petrauskienės dukrelės tolimesniam gyvenimui bei mokslui.

Nepasisėkus įbauginti artimuosius, direktorius V. Kulvinskas uždraudė mokiniams ir mokytojams dalyvauti mokytojos G. Petrauskienės laidotuvėse.

Paskutinis panevėžietiškas pėdsakas aptinkamas 1988 m. “Kronikos” 80 numeryje. Čia publikuojamas 1988 rugpjūčio 8 d. Panevėžio vyskupijos kunigų tarybos ir miesto kunigų pareiškimas dėl Šv. Trejybės bažnyčios gražinimo tikintiesiems.

“Mūsų šaliai žengiant persitvarkymo ir viešumo keliu, galėtų pilniau normalizuotis Bažnyčios ir Valstybės santykiai. Todėl mes, tikinčiųjų prašomi, kreipiamės į jus, kad Panevėžio miesto centre esanti Švč. Trejybės (Marijonų) bažnyčia būtų atiduota tiems, kurie ją statė ir joje meldėsi.

II-ojo Pasaulinio karo metu bažnyčia buvo gerokai sužalota, bet pokario metais tikintieji ją suremontavo. Bažnyčia veikė iki 1949 metų. Bažnyčios komitetas ilgai ją gynė, bet Stalino kulto laikais neįmanoma buvo ką nors apginti. Bažnyčia buvo uždaryta, paversta šokių sale, vėliau sandėliu, o dar vėliau parodų rūmais.

Mes prašome, kad miesto vykdomasis komitetas nors iš dalies ištaisytų moralinę ir materialinę skriaudą, padarytą tikintiesiems, ir bažnyčia vėl taptų maldos namais. (...) Bažnyčia ugdo ir puoselėja dvasingumą, ko taip šiandien stokoja”, -rašoma pareiškimе.

Skirtingai nei kiti pareiškimai, šis savo tikslą pasiekė – 1989 m. balandžio 24 d Panevėžio miesto vykdomojo komiteto sprendimu Šv. Trejybės bažnyčia buvo grąžinta tikintiesiems. Tai buvo viena pirmųjų tikintiesiems grąžintų bažnyčių. Įdomiausia tai, kad įstatymas leidžiantis tokį grąžinimą pasirašytas tik 1990 vasario 14.

Rengiant šį straipsnį peržiūrėjau visus “Kronikos” numerius. Aišku, ne viską čia sudėjau. Liko nepaminti kai kurie Panevėžio vyskupijos kunigų pareiškimai - juos rasite prisegtose

bylose. Neaprašinėčiau ir kunigų susitikimų su Religijų kultų įstaigos įgaliotiniu Petru Anilioniu. Kas tai per įstaiga ir kuo tas veikėjas nusipelnė Lietuvai, manau, verta parašyti atskirą straipsnį. Tai pažadu padaryti šiek tiek vėliau.

Ilgai galvojau, ką galėčiau parašyti apibendrinimui, kol supratau, kad nėra geresnio apibendrinimo už tą, kurį mums paliko a.a. kun. Arvydas Žygas:

„LKB Kronika“ buvo Tiesos ir gyvybės švyturys komunizmo melo ir mirties audroje. Jos išsaugota tiesa skelbė pasauliui, kad ši mažytė tauta nėra mirusi, kad yra didžioji viltis, jog ji prisikels naujam gyvenimui. Ta misija tebėra aktuali ir šiandien.

„LKB Kronikos“ pamokos mūsų gyvenimui yra tokios. Pirmiausia, turime užauginti naują kartą, kuri negalėtų išduoti, įskusti žmogaus, pasmerkti savo kaimyno mirčiai, būti kurčiu brolio kentėjimui. Antra, jei nenorime, kad tauta ir vėl būtų susiskaldžiusi, turi ją suvienyti Tiesa. O tos Tiesos galėtume visi kartu ieškoti Evangelijoje. Trečia, tikroji laisvė – tai tarnavimas ne sau, o kitiems.“

Rolandas Meiliūnas

Daugiau: kgbgniauztuose.lt

